

A rendezvény névadója: Nagy Károly (Rév-Komárom 1797. 12. 6. – Párizs, 1868. 3. 2.)

Ki volt Nagy Károly?

Csillagász, matematikus, kémikus, közgazdász és publicista, a Magyar Tudományos Akadémia és az Amerikai Filozófiai Társaság tagja. Ennek ellenére – jóformán – csak a művelődéstörténet kutatói ismerik, pedig széleskörű tudományos és ismeretterjesztő tevékenysége jóval túlmutat a szűkebb pátria – Komárom – művelődéstörténeti lapjain.

A csillagászok Joseph. J. von Littrow, a matematikusok Charles Babbage, az irodalmárok Kisfaludy Károly, Nikolaus Lenau, Klauzál Gábor, Vörösmarty Mihály, Kölcsey Ferenc, Kazinczy Ferenc barátját tisztelik benne. Egyéniségének sajátos jegyeire ezek a baráti kapcsolatok utalnak, mivel nem véletlenül vonzódott a tudomány és az irodalom nagyjai iránt. Nagy Károlynak gazdag és szerteágazó életpályája volt, amiben sok a közös vonás kora híres romantikus alakjaival. A mély humánmű, korszerű nevelési elveket valló Nagy Károly bátran kiáll minden társadalmi igazságtalanság ellen, mindenkor szívügyének tekintette tudása átadását a legszélesebb néptömegek számára. Az Európát, Amerikát beutazó Nagy Károlyról, mint utazóról sem szabad megfeledkeznünk. Gazdag életpálya volt az övé a bölcsőtől a koporsóig, a komáromi szülői háztól a párizsi nyugvóhelyig. Nem mindennapi életének tám- és kulcspontjai ez egykori források (levelek, kortársak memoárjai stb.), régebbi és újabb feldolgozások. Ezeknek egymással való összevetése és kiegészítése jelentősen hozzájárulnak Nagy Károly életének és munkásságának hitelesebb megrajzolásához.

Nagy Károly – százkilencvenöt évvel ezelőtt – 1797. december 6-án született Rév-Komáromban, polgári családból. Ifjúságáról keveset tudunk. „Középtanodái” tanulmányait Pozsonyban végezte kitűnő eredménnyel, ahol ezenkívül a francia nyelvtanban, zenében és rajzban ért el dicséretes eredményt. Apja Komáromban volt gyógyszerész. Károly fiát is erre a pályára irányította. E célból Komáromban, Pesten és Kolozsvárott több gyógyszerértárban gyakornokoskodott. Apja, látva fia korai szenvedélyes érdeklődését a természettudományok – különösen a kémia – iránt, 1819-ben továbbtanulásra Bécsbe küldi. Itt szorgalommal és szenvedéllyel foglalkozott kémiával, melynek eredményeként a doktori fokozatot is megszerezte. Később érdeklődése az idegen nyelvek tanulmányozása felé fordult. Kitartóan tanulta az arab nyelvet, mivel egy természettudományi tanulmányutat szeretett volna megvalósítani Ázsiában. Ugyanakkor a természettudományok tanulmányozását sem hanyagolhatta el, s emellett kezdett közgazdaságtannal is foglalkozni. Bécsben több jeles tudóssal állt kapcsolatban, melyek közül különösen a világhírű csillagással, Littrow Jánossal való kapcsolatát szükséges kiemelni, aki felismerte Nagy Károly tehetségét, s a csillagászat tudományának tanulására buzdította. A bécsi csillagászati obszervatóriumban két évet gyakornokoskodott Littrow mellett. Ebben az időben

került kapcsolatba a magyar udvari kancelláriánál alkalmazott Klauzál Imrével, s az ő közvetítésével gróf Károlyi Lajossal, aki mindkettőjüket magánszolgálatba szerződtette. Klauzál jószágigazgatóvá, Nagy Károlyt pedig pénztárnokává s könyvtárnokává, majd pénzügyi tanácsosává nevezte ki. Bécsben megismerkedett Károlyi Lajos apósával – Kaunitz miniszterrel – is, akinek szintén gazdasági tanácsosa lett.

Nagy Károly nagy tisztelője volt a francia nemzetnek és irodalomnak – Párizsban is gyakran megfordult. Brüsszelben minden alkalommal felkereste a száműzött, kitűnő lengyel tudóst, Joachim Lelewet. További külföldi útjai során Angliában megismerkedett Babbage Károlyval, a cambridgei egyetem matematika tanárával, a Magyar Tudós Társaság külföldi tagjával. Innen eljutott Amerikába is, ahol gazdag ismereteket és tapasztalatokat szerzett, közben világnézete is jelentős mértékben bővült: megismerkedett – többek között – a polgári demokratikus tanokkal is. Különös szorgalommal tanulmányozta az oktatási és nevelési intézeteket, ezek feltételeit, valamint az itt alkalmazott módszereket. A közel egyéves amerikai tanulmányútról való hazajövetele előtt még az Amerikai Filozófiai Társaság is rendes tagjai sorába választotta.

Hazajövetele után a közéletbe is bekapcsolódott. Már az 1832-36-os országgyűlések alkalmával gyakran megfordult Pozsonyban, ahol megismerkedett akkori szellemi életünk több kiválóságával, köztük Kölcseyvel, Deákkal.

Batthyány Kázmérral 1838-ban ismerkedett meg, akinek a pénzügyeit intézte nagy hozzáértéssel. 1845-ben Bécsből a Fejér megyei Bicskére költözött. Bicskén barátai hosszabb-rövidebb időre meglátogatták. Így – többek között – Vörösmarty Mihály is kellemes napokat töltött Bicskén. A párizsi forradalom is itt érte, melynek nagy horderejét azonnal felismerte. A szabadságharcban közvetlenül nem vett részt, 1849-ben mégis néhány hétig a pesti újjépület foglya volt. Majd 1853-ban kivándorolt Párizsba, hogy „hazáját többé ne láthassa”. Itt irodalommal foglalkozott. 1856-ban szeme megbetegedett. Ifjúkori barátja, galántai Nagy Károly Bécsben ápolgatta, melynek következtében meg is gyógyult, noha szeme mindvégig gyenge maradt. 1868. március 2-án halt meg Párizsban, ahol alig pár ember kísérte utolsó útjára. Sírhelye – 1870-ben – Párizs ostroma közben a temető teljes elpusztulásával nyomtalanul eltűnt. Haláláról a Magyar Tudományos Akadémián – az akkori főtitkár – Arany János emlékezett meg.

Nagy Károly írásaiban hol szétszórtan, hol rendszeresen sok adatot találunk modern gondolkodásának megismeréséhez. A tudomány különböző területein ért el sikereket.

Az asztronómiával

való elkötelezettségét Littrow-val való megismerkedésétől számítjuk. Régi elhatározása volt, hogy Magyarországon egy csillagászati obszervatóriumot állít fel. Szándéka volt – Bicskén – egy olyan szeminárium létrehozása is, ahol matematikusokat, természettudósokat és csillagászokat képeznek ki. Batthyány a

csillagászati obszervatórium létrehozásához 100 000 forintot adományozott. 1847-ben egy kisebb tornyot építtetett a szükséges műszerek elhelyezésére. Már 1848-ban folyóiratot szeretett volna – naptár formájában- szerkeszteni és kiadni, melynek már a kézírata is kész volt. E folyóiratnak az lett volna a célja, hogy a matematikát és a természettudományokat terjessze és a magyar fiatalsággal megszerettesse. Bicskei tartózkodása idején, közel négy év alatt, a csillagászati obszervatórium felszereltsége jelentősen gyarapodott. Könyvtárát úgy bővítette, hogy a tudományok minden ágazata képviselve legyen. Megtalálhatók voltak itt Kepler, Newton, Laplace, Arago és mások munkái. (Jelenleg a TIT Bicskei Szervezete törődik a park és az épületek felújításával és helyrehozatalával.) Az egykori csillagda műemlék jellegűvé nyilvánított fő tornya Bicske határában, a Hegyikastélynak nevezett helyen áll. Az egykori háromtornyos csillagda másik két kisebb tornya és a könyvtár, valamint a műszerteremből álló s ezekkel egybeépített főépület a II. világháború során súlyos károkat szenvedett.

1837-43 között a Magyar Tudományos Akadémia évkönyveinek és naptárainak csillagászati részét Nagy Károly olyan jól szerkesztette, hogy Toldy Ferenc, az akkori főtitkár, dicséretben részesítette.

1840-ben megalkotta az első magyar felírású éggömböt, amelyre 1600 szabad szemmel látható csillagot vett fel. Ez a tény is jó gyakorlati érzékét dicséri. Ezidőtájt készítette el az első magyar feliratú földtekét is Bajza, Bugát és Vörösmarty segítségével, akik az egyes idegen kifejezések magyarra történő fordításakor látták el tanácsaikkal. Ebből az első magyar földtekéből Batthyány Kázmér gróf 154 darabot különböző iskoláknak ajándékozott. Egy forgatható földteke Bolyai Farkashoz is jutott, akinek a hagyatékából 1895-ben a Magyar Tudományos Akadémiához került. (A földteke ma a Szabadsághegyi Csillagvizsgálóban látható.) Nagy Károly a „tekékhez” külön füzetet jelentett meg „Az égi – földi tekék használata” címmel.)

1863-ban a Magyar Tudományos Akadémiának „Memoire sur le enteme solaire stb. Páris, 1862” címmel értekezést küldött be. Ez a röpirat csak előtanulmánya volt egy nagyobb munkájának, mely Párizsban „Le soleil etc.” címen jelent meg. Ugyanezen munkát 1866-ban Lipcsében a híres Brockhaus könyvkiadó. „Die Sonne und die Astronomie” címmel adta ki. E terjedelmes munkájában a csillagászatot a szó legpozitívabb értelmében az észlelés tudományának nevezi.

A matematikus

Nagy Károly matematikai főműve az Elemi Arithmológia. Arithmographia I. Aritmetika Bécs, 1835. II. Elemi algebra Bécs, 1837 című munkája. Ennek a művének, amelyben Ampère felosztását követte, több elnevezése ma már nem használatos, mint pl.: vizált (reciprok), mutató (kitevő), származtat (produktum), részes (quotiens), velejáró (coefficiens), alkotmányi alap (logaritmus alapszáma) stb. E munka fő ismérve: világos, érthető előadásmódja. A könnyebb kérdésektől halad a nehezebbek felé. Az aritmetika – minden algebrához és analízishez tartozó ismeret

nélkül – tisztán aritmetikai műveletek segítségével épül fel. Mind elrendezésében, mind tartalmában különbözik a kor hasonló kiadványaitól.

Az elemi algebra az aritmetikának kiegészítője és egyszersmind az analízis bevezetője. E tudomány leghasznosabb és legújabb eredményeit tartalmazza. Ezen úttörő munkáról egyik bírálója 1837-ben, többek között így nyilatkozott: „*Örvendeni kell minden igaz hazafinak, hogy nálunk oly kevés ösztönzés és serkentés mellett is támadnak férfiak, kik bő és alapos tudományuknál fogva, hátra maradt hazájuk fiait egyszerre műveltebb nemzetek tudományos dolgaiba avatni képesek. Hogy a szerző a legújabb nézeteket követte, nem kevés dícséretére válik. Azt hiszem, hogy a szerző sokkal magasabb polczon áll, minthogy híre, melyet való érdemek által szerzett magának a könyvben előforduló kisebb hibák miatt, legkisebbé csonkulna.*” E minden tekintetben kitűnő és úttörő munka első része, mely 1835-ben jelent meg, az ugyanazon évben megjelent magyar munkák közül a Magyar Tudományos Akadémia 200 aranyból álló nagyjutalmát nyerte el. Amiről az egykorú részletes jelentés így emlékezik meg: „*Megvizsgálván a társaság, hat tudományosztályának hivatalosan beadott feljegyzéseiből az 1835-év lefolyta alatt kijött magyar könyveket, örömmel vette észre némelly elmeívben a nemzeti tudományos műveltségnek újabb jeles fejlődését, s azok közül a 200 arany jutalmat szavazat többséggel a következő címűnek ítélte: Arithmetika, számírás külön jegyekkel: írta Nagy Károly Bécs, 1835. Ítélt pedig ezen oknál fogva.*

1. Az eddigi magyar nyelven kijött arithmetikák között legjelesebben kidolgozott egészet formál; helyesen fogta a szerző az arithmetica és algebra szoros egybeköttetését, mely tekintetből annak lépcsőként az algebra felé kell közelíteni, s arra előleges bevezetésiül szolgálni.

2. Ugyanez okból szélesebb, de egyszersmind czélszerűbb kört szabott magának. Érintette az algebrának és analysisnek csaknem minden tárgyait, melyek a mélyebb és terjedelmesebb szemléletének alapjait teszik. Számvetési tekintetben pedig megállapodván a közönségesen tudva levő munkálatok előadásával, azokon kívül kifejtette a lánc törtek tulajdonit, s a logaritmokkal bánást, melly utóbbiak által eszközölhető könnyítések kiváltképpen megérdemelnék, hogy a köz életben gyakoribb alkalmaztatást nyernének.

3. A befoglalt számtáblák a gyakori számvetésben igen érzett hiányt pótolnak ki: a számvetési példák pedig nemcsak az előadást világosítják fel, hanem egyszersmind a hasznvételt is előterjesztik.

4. Ezen oknál fogva minden eddig magyar nyelven kijött arithmetikák közül legalkalmasabb az ifjúságnak a mathematicai tudományokba első alapos bevezetésiül: másoknak pedig kik a számvetésben némi jártasságot kívánnak magoknak szerezni, további bővebb utasításul.”

Bolyai Farkas 1836. október 3-án a következőket írta Gaussnak, Nagy Károly nagyjutalmat nyert munkájáról: „*...nincs más érdeme, mint az, hogy Bécsben szépen és pontosan kinyomtatták: a legcsekélyebb eredetiség a minden elmeél híjával van, semmi sincs benne tisztázva, a szigorúságnak még szikrája is hiányzik belőle. ....De*

mégis örvendek neki, mert ez már lépés az első lépcsőfokra; egy évszázad és az elsőből az ezredik lesz (vagy legalábbis lehet)”.

A következő műve: A kis számító. Bécs, 1837. A szerző dialógusok formájában adja elő a számítás alapelemeit, és ezeket számos példával illusztrálja. Szép kiállítása és precíz nyomtatása dicséretet érdemel. E könyvecske megjelenése is a népoktatás magasabb szintre hozását célozta. Nagy Károly szemében a népművelés az első helyen állt. Előmozdítását ezért is szorgalmazta. 1837-ben Bécsben egy kis társaság alakult azzal a céllal, hogy elemi ismereteket tartalmazó könyvecskéket szerkesszen és nyomtasson ki. Ezeket a könyvecskéket a szegény és szorgalmas magyar gyerekek közt osztották ki, mint jutalomkönyvecskéket. Az első ilyen könyv, mely 1500 példányban mívesen kinyomtatott jutalomkönyvecske volt, Nagy Károly második kiadású, Bécsben 1837-ben megjelent könyvecskéje volt. Borítóján ez áll: „Szorgalomnak jutalomkönyve.” Erről a kiadványról 1837-ben egyik bírálója így nyilatkozott: „Annál nagyobb köszönettel tartozunk Nagy Károlynak, ki kezdők értelméhez ereszkedik le, hogy ezáltal tanítókat tanítson; s például szolgáljon, hol példára oly annyira szükségünk van. E könyvecskét mindegyik örömmel fogja olvasni, de talán még nagyobb örömmel és meglelégedéssel a helyes példákat és alkalmazásokat. Ezekben a szerző leginkább mutatja néptanítói hivatását, mert nem csak a legközönségesebben előforduló számításokkal foglalkozik, hanem egy-szersmind s szintén melleleg sok más hasznos ismereteket közöl. Az olvasó figyelmét néha különös érdeklő tárgyakra és fejtegetésekre vezeti. Eléggé nem lehet dicsérni annak világosságát, különösen az első beszélgetésekben.” Szokatlan elnevezései: üres (zérus), sokas (többszörös), procento stb. Erről a könyvről maga a szerző, Horváth István egyetemi tanárhoz írt levelében, így nyilatkozik: „Jelenleg van szerencsém elküldeni egyik részt azon cikkelynek (a mathesis tudományok tanításáról) melyet személyesen ígértem: a még hátra lévő kis részt azonnal küldöm mihelyst körülményeim engedik. Egyúttal van szerencsém elemi algebrának egy példányát, melly kis könyvnek kellett volna még most világot látnia, de a kiadók kívánták úgy, tehát megjelent.”

A következő évben 1838-ban Bécsben jelent meg a „A kis geometria” című könyve, amelynek az első kiadása nem is került kereskedői forgalomba. Ez is tizenkét dialógust tartalmaz. Szokatlan elnevezései pl.: körvágó (húr), szög szárnya (szár), stb. A kör négyszögesítéséről így nyilatkozott: „Minden ipar a kör négyszögesítésére haszontalan idővesztés, mert a lehetőség határán túl van.” A szerző a két utóbbi könyvecskéjével pótolni akarta azon hiányokat, amelyek az elemi és középtanodáink tanulási módszereit olyan károsan jellemezték.

A magyar matematikai szaknyelv történetéből kitűnik, hogy Nagy Károly – eddig felsorolt – 1835-től megjelent tankönyveiben több, ma is használatos fontos kifejezést találunk, amelyet ő használt első ízben. Pl.: szükséges és elég; nagyobb mint akármely még oly nagy szám; csak egy, csupán csak egy és nem több.

Figyelmet érdemel a „A magyarországi mértékek” című cikke is, amely az Athenaeumban jelent meg, benne a méretrendszer behozatalát indítványozza, többek között ezeket írja: „A különféle mérték-rendszerek közt csak egy van, mely a

gondolkodó főnek figyelmét kiérdemli, és ez méterrendszer, ez az európai országokban múlhatatlanul behozatik.... Mi Magyarok a méterrendszer egyszerű bevezetésével, nem csak a civilizáció elé teszünk egy hatalmas lépést, de mezőgazdaságunknak valamint szorgalmunk egyéb ágainak is jól tevő irányt adunk, tetteles és nagy haszonnal párosítva. Bármely rendszer változtatása vagy újnak behozása bizonyos alkalmatlansággal van egybekötve, de ezeket kis idő múlva könnyen elhárítani. Minden új javaslatnál rátalálunk a régi szokásra mint első csaknem természetes ellenvetésre ezen tekintetben a mértékek kérdése sem fog honét elmaradni.”

Nagy Károly matematikai munkásságát taglalva nem hagyható említés nélkül, hogy Londonban a Magyar Tudományos Akadémia költségén kiadta saját fordításban a Babbage-féle hétjegyű logaritmus táblázatát. „A természetes számok logaritmái 1-től 108 000-ig. London, 1834”

A publicista

Nagy Károlyt elsősorban a Társalkodó, a Tudományos Gyűjtemény, a Figyelmező, Az Athenaeum, a Pesti Hírlap és a pozsonyi Századunk című folyóiratokban megjelenő cikkek fémjelzik. Pozsonyban aktívan bekapcsolódik az irodalmi életbe. Cikkei a Hírnök és a Századunk című folyóiratokban, már 1840-ben figyelmet keltenek. A Hungarica című cikk-ciklusának is nagy sikere volt. Ezen cikkekről egyik bírálója így nyilatkozott: „Nagy Károly egyetlen humanista – politikai írója Magyarországnak.” Az „Úrbéri váltság” című korszerű cikkével „egész Magyarországot mozgásban hozta”. A Pesti Hírlapban „Csendes” álnéven kitűnő cikkeket írt a haladásról. Legélesebben az abszolutizmust bírálta magyarelles politikája miatt.

A Tudományos Gyűjteményben „A természettudományok korábbi tanítása szükségéről” című cikkében több, napjainkban is aktuális gondolatot találtunk. Például ezeket: „A természettudományok közt legelső helyet az ég tudománya (Ég ismerete, Világ ismerete, Asztronómia) foglalja el. Hogy mind ez itt nevezett ismert egy gyenge honi elmének sok volna, azt senki sem fogja állítani, annál inkább sem, ha meggondolja, hogy éppen ezen kor életükben az, amely egyedül alkalmas a különféle ismeretek gyűjtésére, megtartására és hogy ezen korban vagynak legalkalmasabb azon felsőes egyetlenegy tudomány, a Mathesis tanulására. De meg kell akárkinek is vallania, hogy mind ezen ismeretek megszerzése öszvesen sem fogja az ifjút annyira fárasztani, mint egy holt nyelv, vagy görög vagy római klasszikus könyv megtanulása.”

A szerző szerény megjegyzése ellenére, mely szerint az 1841-ben Pozsonyban megjelent „Daguerreotyp” című munkájában az olvasó semmi újat nem talál, nagy feltűnést keltett. E könyv változatos tartalmából különösen az oktatásról alkotott gondolatai érdekesek a mai olvasó számára. Egyik megállapítása szerint a tudomány gyors fejlődése következtében létrejött eredményeket nem alkalmazzuk. Ez annyira korszerű gondolat, hogy a mai matematika tanításának is egyik sarkalatos pontja. A

pedagógiai munkáról az „oskola” címszó alatt így vall: *„Az iskolai tanítás oly tárgyakkal foglalkozzék, oly ismereteket nyújtson, melyek különbség nélkül mindegyik tanulóra nézve szükségesek, melyek minden helyezésben hasznosak. A tapasztalás mondja: Mit az oskolák nyújtanak, legnagyobb részben hasznavehetetlen; s az ifjúság tetemes, legbecsesebb idejét elvesztette.”* Alapozás szempontjából „kérdésteldöntőnek” tartja az olvasás, írás, számolás, földirat, természetírás, vallás-elemi oktatását. A „középtanodák”-tól szilárdabb ismeretek nyújtását követeli. A felsőoktatásról kész ember- és tudós képzést vár.

Nagy Károly, egy okos röpirat, a névtelenül kiadott Daguerreotyp szerzője, egy korabeli vélemény szerint, már 1841-ben olyan nyelvvvel élt, mely *„egészen sajtóságos, és semmi sem lehet inkább különböző a táblabírák s megyei jegyzők hosszú periodusokat gyártó írmodorától. Francia rövidség, precízió, elmésség, epigrammai él jellemzik azt, minden sor, minden tétel egy-egy gazdag eszme.”*

Nagy Károly mély humánúrára jellemző, hogy könyvének is az egész jövedelmét az elhunyt barát – nyelvtanár és szótáríró – Marton József hátramaradt családja segítésére fordította, aki ötven éven át a magyar tudományosság s különösen a magyar nyelv körül buzgón munkálkodott.

Végül megemlítem, még ha paradoxonnak tűnik is, hogy a kémiából doktorált Nagy Károlynak – források hiányában – éppen a kémiai tevékenységéről nem tudok beszámolni. Az itt felsoroltakból, mai értékelés mellett is, kitűnik, hogy a tudását közérthető módon közreadó, méltatlanul elfelejtett Nagy Károly markáns egyéniség volt. Asztronómiai, matematikai, publicisztikai és egyéb tevékenysége, a művelődési köztudatot formáló szerepe miatt is, van olyan jelentős, hogy az évforduló kapcsán újból emlékezetünkbe idézzük, becsüljük és tiszteljük.

Oláh György

Jegyzetek

- Kalmár Ferenc: Dr. Nagy Károly hagyatéka, Bicske, 1974. Járási TIT Szervezet
- Kondor Gusztáv: Emlékbeszéd Nagy Károly, a M. T. Akadémia rendes tagja fölött. Budapest, 1877.
- Jelítai József: Nagy Károly (1797-1868) és Bicskei csillagvizsgálója. In.: Csillagászati Lapok, 1941. 81-105
- Dávid Lajos: A két Bolyai élete és munkássága. 1923.
- Kondor Gusztáv: Emlékbeszéd Nagy Károly, a M. T. Akadémia rendes tagja fölött. Budapest, 1877.
- Nagy Károly: Kis geometra. Bécs, 1838.
- Nagy Károly: A magyarországi mértékek. Budapest, Atheneum.
- Nagy Károly: A természettudományok korábbi tanítása szükségéről. In.: Tudományos Gyűjtemény, 1832. VIII. kötet.

- Kondor Gusztáv: Emlékbeszéd Nagy Károly, a M. T. Akadémia rendes tagja fölött. Budapest, 1877.
- A magyar irodalom története. Főszerk: Sötér István. Budapest, 1965. Akadémiai Kiadó. 3. köt. 1772-1849-ig. (Szerk. Pándi Pál)

Irodalom:

- Kondor Gusztáv: Emlékbeszéd Nagy Károly, a M. T. Akadémia rendes tagja fölött. Budapest, 1877. (Értekezések a matematikai Tudományok köréből. Ötödik kötet.)
- Jelítai József: Nagy Károly (1797-1868) és Bicskei csillagvizsgálója. In.: Csillagászati Lapok, 1941.3.sz. 81-105. 1.
- Kalmár Ferenc: Dr. Nagy Károly hagyatéka. Bicske, 1974. Járási TIT Szervezet.
- Oláh György: Megyénk múltjából, Emlékezés Nagy Károlyra. In.: Dolgozók Lapja. 1977. (XXX. évf.) 285. sz. december 4.
- Oláh György: Múltról a jelennek; Komáromból indult. In.: Dunaj (az SzKP JB és a JNB hetilapja) 1977. IX. évf. 49. sz.
- Újabb kori ismeretek tára, Tudományos a politikai és társas élet encyklopédiája. Ötödik kötet Pesten, 1853. Heckenast.
- Magyar életrajzi lexikon. Főszerkesztő: Kenyeres Ágnes, Budapest, 1969. Akadémia Kiadó II. kötet.
- Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. Budapest, 1903. Hornyánszky IX. kötet.
- A magyar irodalom története. Főszerk.: Sötér István. Budapest, 1965. Akadémiai K. 3. kötet. 1772-1849. (Szerk.: Pándi Pál)
- Tárca: Nagy Károly-féle csillagda. In.: Pesti Napló, 1862. 154. sz.
- Nagy Károly: A természettudományok korábbi tanítása szükségéről. In.: Tudományos Gyűjtemény, 1832. VIII. kötet
- Nagy Károly: A kis számító. Bécs, 1837.
- Nagy Károly: A kis geometra. Bécs, 1838
- K. Nagy: Die Sonne und die saetronomie. Leipzig, 1866. F. A. Brockhaus
- Oláh György: Nagy Károly, Komárom tudós fia. In.: HONISMERET, 1986/1-2.
- Magyarok a természettudomány és technika történetében. (Életrajzi Lexikon A-Z-ig, dokumentumok) Főszerk.: Nagy Ferenc, Nagy Dénes, Budapest, 1986. OMIKK.

(Megjelent: LIMES Komárom-Esztergom Megyei Tudományos Szemle 1992/94. számában Tatabányán)